

УДК 372.8:371.2

DOI: 10.12958/2227-2844-2019-3(326)-126-132

Галасвська Людмила Вікторівна,

молодший науковий співробітник відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна.

luda_gala2703@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8643-910X>

РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Нині школа покликана формувати суспільно активну, творчу особистість, яка здатна самостійно мислити, приймати нестандартні рішення, висувати і реалізувати нові, сміливі ідеї. У цьому контексті особливо актуалізується проблема переосмислення технології навчально-виховного процесу, що зумовлює до залучення учнів до активного пізнавального процесу, застосування отриманих знань на практиці, формування власної думки. Потреба в оновленні освіти спричинила появу і поширення великої кількості нових підходів до організації навчально-виховного процесу, методів та технологій навчання і виховання. Тільки розкриття внутрішніх ресурсів особистості учня, виявленням уже закладених у ньому потенційних можливостей можна досягти поставленої мети. Важливе значення у цьому процесі мають уроки української мови.

Уже з 90-х років ХХ ст. динамічно розвиваються і проводяться ґрунтовні дослідження теоретичних аспектів педагогічних технологій інтерактивного навчання та шляхів їх практичного впровадження. Зокрема, сучасні інтерактивні технології навчання як складник навчально-виховного процесу досліджували Л. Ампілогова, І. Войтова, Л. Годкевич, І. Ігошина, Л. Пироженко, М. Кларін, Є. Козіна, Н. Коломієць, О. Комар, Л. Павлова, О. Пометун, В. Скрипник, Н. Суворова, U. Staudinger & P. Baltes та ін.

У світлі нашого дослідження привертають увагу дослідження проблем активного навчання, поєднання групових та індивідуальних форм навчальної діяльності учнів. Особливої значущості набувають розробки методик застосування інтерактивних технологій. Цією проблемою займалися вітчизняні дослідники Л. Артемова, К. Гіря, Т. Дуткевич, І. Осадченко, І. Підласий, М. Скрипник.

Метою статті є спроба проаналізувати роль інтерактивного навчання у процесі формування комунікативної компетентності учнів.

Основна мета вчителів-словесників полягає у формуванні мовленнєвого розвитку учнів, комунікативної компетентності, а також,

формуванні умінь вільно спілкуватись у різних життєвих ситуаціях. Учень повинен не просто володіти мовою, а користуватися нею, будувати змістовне, граматично та стилістично грамотне висловлювання. Прагнення до ефективності в процесі оволодіння знаннями вимагає від учителя застосування таких форм навчальної діяльності, які б підвищували продуктивність праці школярів.

Головним у навчальному процесі стає переорієнтація з пасивних форм навчання на активну творчу працю.

Значимо, що ознаками активного навчання є: цілеспрямована активізація мислення учнів, засвоєння та творче застосування знань; залучення учнів до навчального процесу, що уможливує активацію їхньої пізнавальної та творчої діяльності; самостійне творче розроблення рішень; інтерактивний характер, а саме; постійна взаємодія суб'єктів навчальної діяльності, вільний обмін думками щодо розв'язання тієї чи іншої проблеми.

Основною характеристикою активних методів навчання є відповідність природи людського сприйняття, націленість на розкриття особистого «Я» як учня, так і вчителя через їхню творчу взаємодію. «Для успішного здійснення пізнання необхідно реалізувати методологічний принцип «не нашкодь» природі, тобто не порушувати гармонії біоритмів людського тіла і мозку» (Маслова, 2002).

Пізнання (за Н. Масловою) проходить в 3 етапи: репрезентація, сприйняття та перероблення інформації. Потрібно пам'ятати, що інформація в процесі пізнання формується лише індивідуально, тому необхідно навчати не учня взагалі, а кожну конкретну особистість у відповідності з її особливостями. «Врахуйте відмінності у швидкості сприйняття, темпі роботи, домінуючих видах діяльності, інтересах, життєвому досвіді, особливостях розвитку різних учнів» (Хуторской, 2001).

Головне місце в арсеналі методів та форм займають ті, які насамперед допоможуть навчити дитину вчитися і скеровані на формування творчого учня, який зможе в думках та діях реалізувати свої можливості: когнітивні, креативні, оргдіяльні (за А. Хуторським).

Інтерактивне навчання як різновид активного сприяє тому, що учні освоюють усі рівні пізнання, розвивають критичне мислення, рефлексію, уміння розмірковувати, розв'язувати проблеми.

Слово «інтерактив» прийшло до нас з англійської від слова «ішегасі», де «іпіег» – взаємний і «асі» – діяти. Таким чином, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу.

Під час інтерактивного навчання учні вчаться бути демократичними, толерантними по відношенню один до одного та інших людей, самостійно приймати рішення, конструктивно мислити.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що в освітній процес залучаються всі учні, кожний робить індивідуальний внесок, відбувається обмін знаннями, ідеями, способами діяльності;

використовуються різноманітні способи диференціації учнів по групах, створюваних за визначеними темами, видами діяльності, типами завдань, методами вирішення, особистими можливостями. У результаті цього діти навчаються зіставляти свої бажання з реальними можливостями, індивідуальними здібностями й інтересами. Як зазначає О. Пометун, це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють (Пометун, 2004).

Дуже важливо, щоб склад груп був динамічний, увесь час змінювався, що позитивно впливає на взаємини та мікроклімат. Завдяки вирішенню різних альтернативних питань, відстоювання власних позицій учні навчаються співпрацювати в колективі. Від пасивних споглядачів вони стають активними учасниками навчального процесу, прагнуть до самовираження, самостійно знаходять істину. Навіть помилкове рішення створює мотивацію до повторної діяльності, формує особистісний інтерес до нових знань, розвиває пошукові вміння.

При таких методах навчання міняється роль не тільки учнів, а й учителя, який з головного носія інформації перетворюється на консультанта, що допомагає учням знаходити її та добирати з різних джерел.

Методи інтерактивного навчання найбільш ефективні, тому що звернені до особистісного досвіду учня; орієнтують на природовідповідність; дають можливість зменшити час і затрати на вивчення певної теми; чергують активність та відпочинок; гармонійні (Маслова, 2002).

Технологія ведення уроку направлена на активізацію роботи учнів у пізнавальній і комунікативній діяльності. Пізнавальна активність особистості є складовою частиною процесу формування висловлювання.

Колективна робота в групах, у парах дає можливість учням розвивати діалогічне мовлення, бо кожен зможе висловлювати свою думку, обговорити її з іншими, дати зауваження і відстояти її. Розв'язування різноманітних проблем може відбуватись у формі гри, дискусії, дебатів, взаємного консультування, розподілу ролей тощо. Презентуючи свою роботу, учні не тільки використовують свої знання і життєвий досвід, а й вчать чітко, красиво і правильно висловлювати свої думки. У процесі вироблення комунікативних умінь враховують такі етапи формування понять:

1. Початковий етап ознайомлення з поняттям.
2. Етап закріплення, корекції, контролю, узагальнення.
3. Етап застосування здобутих мовних знань у мовленні (Варзацька, 2001).

Мовець неодмінно ставить перед собою конкретні завдання й намагається їх виконати. Головне залежить від правильної організації та

проведення такого виду роботи, який би активізував розумову діяльність учня, розкривав його потенційні можливості.

Уроки, на яких використовується текст для спостереження за мовними явищами, допомагають дітям глибоко проникнути в слово, сформувати навички грамотного усного й писемного мовлення, розвивають тонкий естетичний смак, уміння розуміти й цінити красу слова й думки. Наприклад, у поетичних мініатюрах, художніх замальовках учні виражають індивідуальне світобачення та світосприйняття. Механічне, ізольоване засвоєння слова із словорозвитку комунікативної компетенції учнів текст має важливе значення як засіб пізнання мовних явищ, умова інтелектуального розвитку та розвитку мовленнєвої особистості учня (Бондарчук, 2001).

Мовна майстерність вимагає всебічної роботи над словом, структурою речення. Досягти цього можна тільки використовуючи на різних етапах активні методи навчання, а саме:

- метод евристичного спостереження: безпосереднє сприйняття художнього тексту; виділення та узагальнення істотних ознак виучуваного поняття; встановлення ролі, живописної функції, основної стилістичної настанови писемних лексем, морфем, граматичних форм та синтаксичних конструкцій;

- метод порівняння: зіставлення та аналіз художніх текстів з однаковим лексичним наповненням, але з різними граматичними формами або синтаксичними конструкціями, виділення їх істотних ознак; зіставлення лексичних та граматичних значень;

- метод конструювання – переконструювання тексту з наступним його зіставленням із вихідним; розкриття істотних ознак у порівнянні їх з ознаками інших понять;

- метод смислового бачення: класифікація, узагальнення та систематизація понять і їх істотних ознак; редагування тексту; розширення уявлень про лексичне значення слова, його сполучуваність; формування підготовчих умінь зв'язного мовлення на рівні лексичному, граматичному, синтаксичному та стилістичному;

- метод символічного бачення: елементи конструктивної та синтезуючої діяльності, спрямованої на встановлення внутрішньопонятійних та міжпонятійних зв'язків; опора на графічне унаочнення; використання опорно-узагальнюючих таблиць;

- метод творчої реалізації: осмислення задуму висловлення; добір потрібних лексем, граматичних форм, синтаксичних конструкцій, інтонації; створення монологічного тексту відповідно до типу та стилю мовлення, діалогічного висловлювання; колективне обговорення та редагування створених текстів.

Застосування сучасних методів навчання на уроці української мови може зробити процес навчання активним, а мислення учнів – творчим і самостійним, сприятиме більшій самостійності учнів, умінню висловлювати думки, оцінювати діяльність однокласників й свою

власну, а вчителю дає змогу стежити за співпрацею учнів поетапно, ставлячи їм конкретні завдання. Обираючи інтерактивне навчання, учитель чітко прогнозує, який саме результат може бути гарантований. Учитель дбає про створення під час використання інтерактивного навчання специфічного навчального середовища, де учні почувуються захищеними й готовими досягти остаточного успіху.

Проблеми використання інтерактивного навчання потребують подальшого дослідження і глибокого осмислення, узагальнення і систематизації, збагачення досвідом практичного використання.

Список використаної літератури

- 1. Маслова Н. В.** Неосферное образование. Научные основы. Концепция. Методология, технология. М., 2002. 338 с.
- 2. Хуторской А. В.** Современная дидактика. Санкт-Петербург, 2001. 536 с.
- 3. Пометун О.,** Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: Вид-во А.С.К., 2004. 192 с.
- 4. Варзацька Л. О.** Рідна мова й мовлення. Розвивальне навчання. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2001. 227 с.
- 5. Варзацька Л. О.** Навчання мови та волевиявлення на основі тексту. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2001. 111 с.
- 6. Бондарчук Л. І.** Методику підказує текст. Тернопіль: Мальва – ОСО, 2001. 156 с.

References

- 1. Maslova, N. V.** (2002). Neosfernoe obrazovany`e. Nauchnye osnovy. Koncepty`ya. Metodology`ya, texnology`ya [Neosphere education. Scientific basis. Concept. Methodology, technology]. M. [in Russian].
- 2. Xutorskoj, A.V.** (2001). Sovremennaya dy`dakty`ka [Modern didactics]. Sankt-Peterburg [in Russian].
- 3. Pometun, O.,** Py`rozhenko, L. (2004). Suchasny`j urok. Interakty`vni texnologiyi navchannya [Contemporary lesson. Interactive Learning Technologies]. Kyiv [in Ukrainian].
- 4. Varzacz`ka, L. O.** (2001). Ridna mova j movlennya. Rozvy`val`ne navchannya [Native language and speech. Educational training]. Kam'yanecz`-Podil`s'ky`j [in Ukrainian].
- 5. Varzacz`ka, L. O.** (2001). Navchannya movy` ta volennya na osnovi tekstu [Language teaching and text-based expression of will]. Kam'yanecz`-Podil`s'ky`j [in Ukrainian].
- 6. Bondarchuk, L. I.** (2001). Metody`ku pidkazuye tekst [Method suggests text]. Ternopil` : Mal`va – OSO [in Ukrainian].

Галаєвська Л. В. Роль інтерактивного навчання в розвитку комунікативної компетентності учнів

У статті розкрито особливості інтерактивного навчання у розвитку комунікативної компетентності учнів. На основі узагальнення наукових праць визначено актуальність інтерактивного навчання в парадигмі компетентнісного підходу на уроках української мови. Актуалізовано

важливість сучасних методів навчання, які можуть зробити процес навчання активним, а мислення учнів – творчими і самостійними.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів.

Теоретичною основою запровадження інтерактивних методів навчання мусять бути системний, особистісно зорієнтований та діяльнісний підходи до побудови дидактичних процесів; теорія оптимізації педагогічного процесу, а також інваріантність процесу навчання, уроку як конкретної форми існування процесу засвоєння знань і методу навчання як мікродіяльності навчання.

Обґрунтовано доцільність застосування інтерактивного навчання у процесі навчання здобувачів освіти на уроках української мови.

Підкреслено, що організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин.

Схарактеризовано умови, за яких впровадження активних методів навчання буде успішним; розкрито особливості інтерактивного навчання; подано активні методи навчання, що можуть бути використані для формування мовленнєвих умінь і навичок учнів на уроках української мови.

Ключові слова: інтерактивне навчання, активні методи, комунікативна компетентність.

Галаевская Л. В. Роль интерактивного обучения в развитии коммуникативной компетентности учащихся

В статье раскрыты особенности интерактивного обучения в развитии коммуникативной компетентности учащихся. На основе обобщения научных трудов определена актуальность интерактивного обучения в парадигме компетентностного подхода на уроках украинского языка. Актуализирована важность современных методов обучения, которые могут сделать процесс обучения активным, а мышление учеников – творческими и самостоятельными.

Сущность интерактивного обучения состоит в том, что учебный процесс происходит в условиях постоянного, активного взаимодействия всех учащихся.

Теоретической основой введения интерактивных методов обучения должны быть системный, личностно ориентированный и деятельностный подходы к построению дидактических процессов; теория оптимизации педагогического процесса, а также инвариантность процесса обучения, урока как конкретной формы существования процесса усвоения знаний и метода обучения как микродеятельности обучения.

Обоснована целесообразность применения интерактивного обучения в процессе обучения соискателей образования на уроках украинского языка.

Подчеркнуто, что организация интерактивного обучения предполагает моделирование жизненных ситуаций, совместное решение проблемы на основе анализа обстоятельств.

Охарактеризованы условия, при которых внедрение активных методов обучения будет успешным; раскрыты особенности интерактивного обучения; подано активные методы обучения, которые могут быть использованы для формирования речевых умений и навыков учащихся на уроках украинского языка.

Ключевые слова: интерактивное обучение, активные методы, коммуникативная компетентность.

Galayevskaya L. The Role of Interactive Learning in the Development of Communicative Competence of Students

The article deals with the features of interactive learning in the development of communicative competence of students. On the basis of the synthesis of scientific works, the relevance of interactive learning in the paradigm of competency approach in Ukrainian lessons is definitely defined. The importance of modern teaching methods, which can make the learning process active, and students' thinking - creative and independent, are updated.

The essence of interactive learning is that the learning process takes place under conditions of constant, active interaction of all students.

The theoretical basis for the introduction of interactive teaching methods should be systematic, personally oriented and activity approaches to the construction of didactic processes; the theory of optimization of the pedagogical process, as well as the invariance of the learning process, the lesson as a concrete form of the existence of the process of learning knowledge and the method of teaching as a micro-learning activity.

The expediency of the use of interactive learning in the process of education of students in Ukrainian language lessons was substantiated.

It is emphasized that the organization of interactive learning involves modeling of life situations, joint problem solving based on the analysis of circumstances.

Characterized the conditions under which the implementation of active teaching methods will be successful; the features of interactive learning are revealed; active teaching methods are provided which can be used for forming speech skills and skills of students in Ukrainian language lessons.

Key words: interactive learning, active methods, communicative competence.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2019 р.

Прийнято до друку 26.04.2019 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Хриков Є. М.